

MAGNOLIA GRANDIFLORA L. NÖVÜNÜN TOXUMLA ÇOXALDILMASI

Şixəliyeva P.S.

AMEA Dendrologiya İnstitutu, Bakı, Mərdəkan qəs.S.Yesenin küç.89
shixaliyeva.pervin@mail.ru

Məqalədə Magnolia grandiflora L. (İriçiçək maqnoliya) növünün çoxaldılması, kök sistemi haqqında geniş məlumat verilir. Dekorativ əlamətlərinə görə müxtəlif kompozisiyaların qurulmasında istifadəsi tövsiyyə edilir.

Açar sözlər: maqnoliya, toxum, çoxaltma, kök sistemi.

Giriş

Bakı şəhərinin müasir yaşıllaşdırılmasında yeni salınan park və bağlarda həmişəyaşıl və yarpağını tökən, dekorativ bitkilərdən geniş istifadə olunur. Bu dekorativ bitkilər insanların sosial şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə yanaşı, bitkilərin çiçəyinin, meyvəsinin, yarpağının və s. xüsusiyyətlərinin dekorativ görünüşləri insanlarda təbiətə olan maraq hissələrini artırır, bununla yanaşı flora biomüxtəlifliyinin artırılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Yaşıllaşdırmada yerli flora bitkiləri ilə yanaşı dünya florasına mənsub (Asiya, Amerika, Avstraliya, Aralıq dənizyanı ölkələri və s.) ekzotik bitkilərdən də geniş istifadə edilir ki, bu da bitki assortimentinin çoxluğuna, biomüxtəlifliyin zənginliyinə səbəb olur. Belə dekorativ bitkilərdən magnolia fəsiləsinə aid cins və növlər son illərdə yaşıllaşdırmanın əsas elementi olub, bağ, park kompozisiyasının əsasını təşkil edir. Bu bitkilər arasında yazın əvvəllərində çiçəkləyən, həmişəyaşıl və ya yarpağını tökən *Magnolia L.* cinsinə aid dekorativ və ekzotik növlər xüsusi yer tutur. Magnoliya çox dekorativ, subtropik bitkidir, parksalmada və landşaft memarlığında geniş istifadə edilə bilər (Şəkil 1).

Bitki həmişəyaşıl sıxyarpaqlı, enli yumurtavari və ya geniş, piramidal çətirə malik ağacdır. Gövdəsi yoğun düz olmaqla boz və ya açıq qonur rəngli, 1-2 sm qalınlığında qabıqla örtülmüşdür. Zoğ və tumurcuqları narıncı rəngli sıx tükcüklərlə əhatə olunmuşdur. Yarpaqları tərs yumurtavari və ya ensiz ellips formalıdır, uzunluğu 12-25 sm, eni isə 4-5 sm-dir. Tamkənarlı, parlaq yarpaqları, aşağı tərəfdən tünd narıncı, tükcüklü, bəzən isə çılpaq olur. Saplağı 2,55-5 sm uzunluğundadır. Çiçəkləmə may ayının axırından başlayaraq sentyabr qədər davam edir. Nadir hallarda oktyabr və noyabr aylarında ikinci çiçəkləmə müşahidə edilir. Çiçəkləri tək-tək olmaqla birillik zoğlarının ucunda yerləşir. Çiçəkləri çoxlu tozcuqlar və dişiciklər olur. Ağ süd rəngində, kəskin qoxuya malik çiçəkləri olduqca böyükdür, diametri 17-22 sm, ləçəklərinin uzunluğu 13 sm, diametri isə 11 sm-dir [1,2].

Şəkil.1. *Magnolia grandiflora L.*

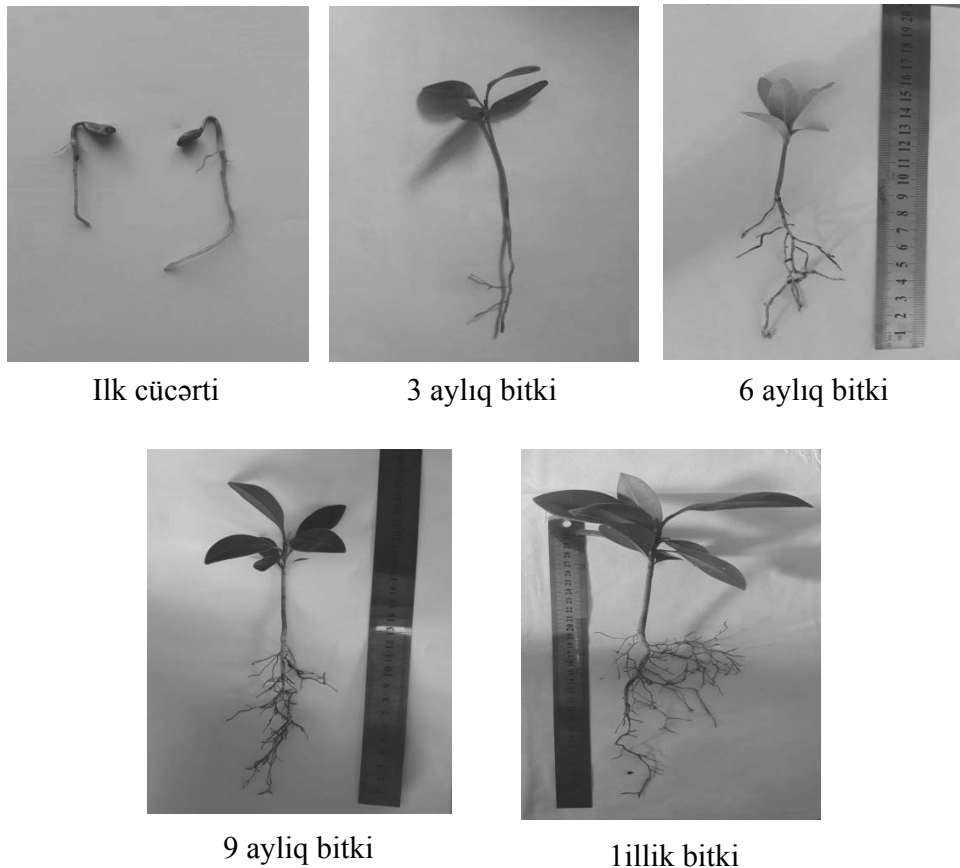
Material və metodika

Tədqiqat işi Dendrologiya institutunun ağac və kol bitkilərinin introduksiyası laboratoriyasının təcrübə sahəsində aparılmışdır. *Magnolia grandiflora L.* bitkisinin toxumları Suxumi, Türkiyə Ağdəniz Universitetinin Botanika bağından gətirilmiş və yerli şəraitdən

toplanılmışdır. Stratifikasiya olunmuş toxumlar sahələrə əkilmişdir. *Magnolia grandiflora* L. növünün əsas ontogenez mərhələlərinin keçmə xüsusiyyətləri, səpindən cücərtilərin əmələ gəlməsinədək olan dövr və cücərtilərinin xarici görünüşü haqda məlumatlar İ.T.Vasilçenko tərəfindən aparılmış tədqiqatlara uyğun təhlil edilmişdir [3]. Kök sisteminin morfolojiyası və inkişafı 1 illik bitkidə öyrənilmişdir. Bunun üçün “köklərin tam çıxarılaq yuyulması” metodikasından istifadə edilərək, 1 illik toxmacalarda kök sisteminin morfolojiyasının öyrənilməsi üçün vegetasiyanın sonunda bəzi növlərin kökləri qazılmış, onların uzunluğu, kök boğazının diametri, inkişafı, forma və quruluşu müəyyənləşdirilmişdir [4].

Nəticələr və onların müzakirələri

Magnolia bitkisi toxum və vegetativ yolla çoxaldılır. Toxum vasitəsilə çoxaldılan zaman maqnoliya bitkisinin toxumları yaz və payız aylarında səpilmişdir. Alınan nəticələrdən məlum olmuşdur ki, yazda əkiləcək toxumlar mütləq stratifikasiya olunmalıdır ki, yüksək məhsuldarlıq əldə olunsun. Bir çox tədqiqatçılar məsləhət görür ki, əkindən əvvəl sarkotestanı təmizləmək lazımdır. Səpindən qabaq toxumların sarkotestanın təmizləməsi cücərmə dövrünün qısaltmasına baxmayaraq kök sisteminin inkişafına səbəb olur. Yaz mövsümündə əkiləcək toxumlar təmiz suda bir neçə dəfə yaxalanmışdır. Sonra toxumların nəm mühitdə saxlanılmaqla nəm sfaqnumda (4 hissə sfaqnum, 1 hissə toxum) polietilen paketdə məişət soyuducusunun orta rəfində yaz səpini üçün saxlanılmışdır) 0-3⁰ C temperaturda nəm substratda yonqar, qum, peyin doldurulmuş xüsusi qabda yaz səpininə qədər saxlanılmışdır.

Şəkil 2. Bir illik İriçiçək maqnoliya (*Magnolia grandiflora* L.) növünün kök sistemi

Magnoliyakimilər ikiləpəli bitkilərə aid olub, mil kök sisteminə malik olur. Bitkinin kökü torpaq səthinə yayılır. Kökün öyrənilməsi toxmacarların çıxardılıb, kökünün yuyulması üsulu ilə öyrənilmişdir. İlkin cücərtidə əsas kökün uzunluğu 5sm olub artıq yan köklər formalaşmağa

başlamışdır. Üç aylıq bitkidə kökün uzunluğu 10 sm, 6 aylıq bitkidə 14 sm, 9 aylıq bitkidə 19 sm, 1 illik bitkidə isə 26 sm əsas kök müşahidə edilmişdir (Cədvəl 1.). Kök boğazı 1 aylıq 0,2 sm, 3 aylıqda 0,3 sm, 6 aylıqda 0,4 sm, 9 aylıqda isə 0,6 sm olmuşdur.

Cədvəl.1.

Bir illik İriçiçək maqnoliya (*Magnolia grandiflora* L.) növünün kök sistemi

Növ	İkin cücərti	3 aylıq bitki	6 aylıq bitki	9 aylıq bitki	1 illik bitki
<i>Magnolia grandiflora</i> L.	5 sm	10 sm	14 sm	19 sm	26 sm

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi bitkinin kökü torpağın səthinə yayılaraq inkişaf edir. Ona görə də bitkinin köçürülməsi və qulluğu zamanı diqqətli olmaq lazımdır ki, kök sistemi zədələnməsin. Yazda regenerasiya qabiliyyəti güclü getdiyinə görə köçürülmənin yazda aparılması məqsədyönlüdür.

Maqnoliyalar münbit və nəm torpağa tələbkardır boş torpaqda yaxşı böyüyür pH 5,5-7,0 , kifayət qədər nəmli olmalıdır. Əkmə quyusu adətən əvvəlcədən hazırlanır (yaz əkinini üçün payızda) və kök topasından 2 dəfə artıq ölçüdə olmuşdur. Yaşlı bitkilərin köçürülməsi zamanı dibinə 15 sm drenaj ,10sm qat qum,təbii gübrə 15 sm, 1 qat qum 15 sm tökülmüşdür. Köklər hamaralanıb və torpaqla örtülmüşdür. Torpağı bərkətdikdən sonra yoxlamaq lazımdır ki, kök boynunu torpaqla bərabər olsun.

Ədəbiyyat

1. **Qurbanov E.M.** Ali bitkilərin sistematikası. Bakı-2009, 151 s.
2. **Məmmədov T.S.** Abşeronun ağac və kolları. "Elm və təhsil" Bakı-2010. 467 s.
3. **Васильченко И.Т.** Выходы деревьев и кустарников. Определитель.- М.- Л.: АН СССР, 1960, 301 с.
4. **Колесников В.А.** Методы изучения корневых системы древесных растений. М.: Лесная промыш., 1971, 152 с.

Шыхалиева П. С.

СЕМЕННОЕ РАЗМНОЖЕНИЕ ВИДА *MAGNOLIA GRANDIFLORA* L

В статье описывается структура и длина корневой системы однолетнего растения. Корневая система растения выращивается путем распространения на поверхность земли. Корень корневой магнолии в ежемесячной ткани основного корня имеет длину 5 см и начинает формировать боковые корни. В трехмесячном растении длина корня составляет 10 см, 14 см у 6-месячных растений, 19 см у 9-месячных растений и 26 см на однолетнем растении.

Ключевые слова: магнолия, семена, размножение, корневая система

Shikhaliyeva P. S.

PROPOGATION OF THE *MAGNOLIA* SPECIES BY SEED

In the article are describes the structure and length root system of annual plant's. The root system of the plant iscultivation bypropagationto the surface of the land. The root of magnolia in the one-month basic seedling has a root length is 5 sm then begins to form laterals roots.In the three-month plant, the root length is 10 sm,14 cm in 6-month-old plants, 19 cm in 9-month- plants and 26 sm on an annual plant.

Keywords: magnolia, seed, propagate, root system

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 8.XI.2018